

DEĞERLER EĞİTİMİ - ARKADAŞLIK

ARALIK AYI REHBERLİK BÖLÜMÜ BÜLTENİDİR

Arkadaşlık, çocuğun gelişimini ve kişiliğini etkileyen ailesinden sonraki en önemli etkidir. Arkadaş ilişkileri çocukların gelişiminde büyük rol oynar. Arkadaşlık, çocukluk döneminde başlayan ve yaşam boyu devam eden oldukça önemli bir sosyal olgudur. Çocukların gelecek yaşamlarında sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasının temelleri çocuklukta kurulan arkadaşlıklarla atılır.

"Arkadaşlık ilişkileri" kavramı, çocukluğun değişik gelişim dönemlerinde farklı anlamlar ifade etmektedir.

Bebeklik dönemi anne, baba ve diğer aile bireyleriyle yakın ve içten iletişimin en yoğun olduğu dönemdir. 1 yaşındaki çocuklar bir araya geldiklerinde birbirlerine bakar, yaklaşır, keşfeder ve daha sonra oyuncaklarını paylaşırlar. Ancak küçük yaşlarda bu temaslar çok kısa sürelidir, 2-3 yaşlarında çocuklar oyun arkadaşlarını çabucak değiştirebilir ve başka bir arkadaşını sevdiğini söyleyebilir.

Çocuklar 3 yaşından önce akranlarıyla bir arada bulunmaktan hoşlanırlar ama arkadaşlık düzeyinde bir birliktelik gözlenmez. Çocukların akranlarıyla anlamlı bir etkileşim içine girmesi 3 yaşından sonra görülür. Arkadaşlık ilişkilerinin temel özelliği birlikte oyun oynama ve paylaşımıdır. Bu döneme kadar yalnız oynamayı tercih eden çocuk, yaşitlarıyla oynar ve oyuncaklarını paylaşmaya başlar. Henüz her şeyin sadece "ben" olduğu ve paylaşımına ilk başladıkları dönemde çocuklar, küçük ya da şiddetli oyuncak tartışmaları yaşayabilirler.

Çocuklar bu yaşlarda yaşitlarıyla bir arada olma ve sosyal uyum becerilerini geliştirme eğilimindedirler. Çocuklar için arkadaşlık ilişkilerinin en rahat ve en iyi şekilde kurulduğu ortamlar okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Çocukların yaşadığı çevrede çok sayıda yaşıtı olsa da, onlarla sürekli veya sık sık iletişime geçse de anaokullarındaki gibi düzenli bir etkileşim söz konusu olmaz. Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuk hem olumlu arkadaşlık kurmayı öğrenir, çok sayıda arkadaşları olur hem de yaşama dair bilgi ve beceriler edinir.

Çocuklar üç yaşından itibaren yaşitlarını büyüklere tercih etmeye başlarlar. Bir iki çocuğa yakından bağlanır, diğerlerine olan ilgisi gelip geçicidir. Çocuklar arkadaşlarından etkilenirler, birbirlerini benimserler, hatta aynı şekilde konuşmaktan hoşlanırlar. Eşyalarını paylaşıp paylaşmama konusunda kararsızdır. Yaşitlarıyla rekabet de bu yaşlarda başlar.

3 yaşından itibaren küçük arkadaş grupları ile iletişim içine giren çocuklar, dönem özelliklerinden biri olan "benmerkezcilik"ten yavaş yavaş uzaklaşmaya, küçük tartışmalar yaşayarak adım adım paylaşmayı öğrenmeye başlarlar. Arkadaşları ve onlarla girdikleri iletişim sayesinde her oyunda, her paylaşımında sosyalleşmenin bir aşamasını daha öğrenirler. Yaşama dair becerilerini geliştirirler. Kurdukları gruplarla oyunlarında toplum içindeki konumlarını belirler ve sosyal dünyada kendilerine uygun bir yer edinmenin ipuçlarını yakalarlar. Kendisiyle aynı istekleri, ilgi ve amaçları olan diğer çocuklarla bir araya geldikleri zaman, ortaklaşa etkinliklere girer ve kendini mutlu ve özgür hissederler. Bu hisler doğrultusunda başarı, sevilme, beğenilme, örnek alınma gibi olumlu duyguları da yaşarlar.

Arkadaşlık çocuğun kendini tanımasında, güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmesinde, kendisini kontrol etmeyi öğrenmesinde çok önemli bir role sahiptir. Kendilerini güçlü hissettikleri alanlarda fikirlerini kabul ettirerek liderlik duygusunu tadabilir; zayıf kaldığını bildiği durumlarda ise beklemeyi, dinlemeyi, sabretmeyi, kendini geliştirmeyi öğrenebilir. Paylaşma ve isteklerini erteleme becerilerini kazanmaya başlar.

4 yaşından önce çocuklar, beraber oldukları kişilerin onlarla oynamasını isterler. Onlarla oyun etkinliklerini paylaşmak arzusundadırlar. 4 yaşından önce oynamak için bir ya da iki arkadaşı kendi cinsiyetlerinden seçerlerken; okul yaşlarında oyun arkadaşları genellikle kendi cinsiyetlerinden olur. Çünkü bu dönemde çocuklar toplumsal cinsiyet rollerinin farkına varmaya ve böylece kendi cinsiyetlerine uygun oyunlar oynamaya başlarlar. 5-6 yaşlarında, genellikle çocukların daha uzun süreli arkadaşlıklar kurmaya başladıkları görülür.

AİLE VE ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ

Aile içi iletişim ve ilişkiler, çocukların sosyalleşmeleri yönünden temeldir. Arkadaş ilişkilerinin gelişmesine esas olan sosyal beceriler, aile içerisinde kazanılmaya başlanır. Anne babaların birbirlerine ve çocuklarına karşı tutumları, davranışları, çevreleriyle olan ilişkileri, aile ortamında birbirleriyle olan iletişimleri, çocukların arkadaş ilişkilerine de yansımaktadır. Örneğin, evinize gelen misafiri nasıl karşıladığınız, arkadaşlarınızla yardımlaşma biçiminiz ve hoşlandığınız ya da hoşlanmadığınız durumlara verdiğiniz tepkiler, çocuklarınız tarafından dikkatle izlenir ve büyük olasılıkla taklit edilir. Çocukların, eğer varsa, kardeşleriyle ilişkileri ve aile içerisindeki paylaşımları, onların arkadaş ilişkilerini de etkiler. Olumlu ve sağlıklı kardeş ilişkileri çocuğun sosyal gelişimi açısından son derece yararlıdır. Kardeşler arasındaki olumlu, istendik ilişkilerin gelişebilmesi için ebeveynler;

Birbirini sevmeye ve düşünme konusunda örnek olmaya,

İyi geçinme konusunda onları yüreklendirmeye, Yaşlarına uygun etkinlikler belirlemeye,

Çocukları kardeşleriyle ya da yaşitlarıyla kıyaslamamaya,

Çocukların arasındaki kavgalarda hakem rolünü üstlenmemeye özen göstermelidir.

ARKADAŞLIK BİLİNCİ KAZANDIRMA

Gelişim sürecinde arkadaşları ile yaşadığı yoğun ilişkiler çocuğa, yeterli sosyal uyumu gösterebilmesi ve gerekli sosyal becerileri kazanması için birçok fırsat sağlar. Çocuk, toplumsallaşmayı yani toplum halinde yaşamının bir takım kuralları olduğunu, her zaman kendi isteklerinin olmasının mümkün olmadığını, başkalarının istek ve haklarına saygılı olmayı, kısacası toplumda nasıl davranılması gerektiğini büyük ölçüde arkadaşları sayesinde öğrenir. Ayrıca oynadıkları oyunlarda, yaptıkları yarışmalarda kendi yeteneklerinin, güçlü ve zayıf yönlerinin neler olduğunu da fark ederek kendini tanır. Yaşitlarıyla birlikte zaman geçirmenin zevkini, takdir edilip saygı duyulmanın hazzını, birliktelik duygusunun mutluluğunu yaşar. Lider olma, yönetme, belli bir amaca yönelik takım çalışmasına katılabilme, sorumluluk alabilme gibi özellikler ev ortamından çok çevrede, özellikle arkadaş ilişkilerinde kazanılabilir.

Çocuklar arkadaşlık kurabilmenin ve farklı oyun etkinliklerine katılmanın grup tarafından gördükleri kabule bağlı olduğunu fark ederler. Çocukların çevresindeki insanları arkadaş olarak seçmelerine neden olan ve diğerleri için çekici gelen özelliklerinin farkında olabilmesi en önemli yaşam becerilerinden birisidir.

Değerler Eğitimi programı kapsamında "Arkadaşlık" konusunu işleyeceğimiz çalışmalarda çocukların;

Arkadaşlık bilincini geliştirmeleri,

Arkadaşlığın önemini kavrayabilmeleri,

İyi bir arkadaş olabilmek için gerekli tutumları kazanabilmeleri ve

Arkadaşlık için paylaşımın ve yardımseverce davranışların gerekliliğini kavrayabilmeleri amaçlanmaktadır.

Olumlu Arkadaş İlişkileri Geliştirmeyi Destekleyen Ebeveyn Tutumları

Erken yaşlardan itibaren, aileleri tarafından arkadaşlık kurabilmeleri için yönlendirilen ve ortam yaratılan çocuklar hem olumlu arkadaşlık kurmayı öğrenirler ve çok sayıda arkadaşları olur, hem de yaşama dair bilgi ve beceriler edinirler.

Arkadaş edinmek için bazı becerilerin aile ortamında kazandırılması gerekir. Bu da ebeveynin sorumluluğundadır. Örneğin, ebeveynler, çocuğa paylaşmayı, başkasının duygularını anlamayı, duygularını denetim altına almayı, belirlenmiş kurallara uymayı, cesaretli ve girişken olmayı, saygılı olmayı, kendinden küçükleri sevmeyi ve korumayı, yardımlaşmayı vb. öğretmelidir.

Çocuklarının arkadaşlık tercihleri konusunda müdahaleci değil (örneğin, kendi değerlerine uymayan ya da farklı davranışlar gösteren çocuklarla, arkadaşlık kurmamaları konusunda ısrarcı olmak vb.) gözlemci olan ebeveynlerin çocukları; arkadaşlarıyla ilişkileri, kimlerle arkadaş oldukları, ne tür oyunlar oynadıkları konularında ailelerine karşı açık olurlar. Müdahaleci yaklaşımlar, çocuğun ya anne-babaya arkadaşlıkları konusunda yalan söylemesine yol açmakta ya da çocuğun tüm arkadaşlık ilişkilerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Olumlu ARKADAŞ ilişkilerine sahip bir birey yetiştirebilmek için...

Çocuğa kendi başına yapabileceği ya da yapamayacağı şeyler anlatılmalıdır. Bu konuda her ailenin sınırları, değerler sistemi, hayata bakış açısı farklıdır, kendine özgüdür. Çocuğun kendini güvende hissetmesini sağlayabilmek için, çocuğun içinde bulunduğu yaş özellikleri dikkate alınarak kabul edilebilir sınırların belirlenmesi ve bu konuda net ve tutarlı olunması gerekir.

Grup ortamında bireysel olmaktan çok, grup bilinci önemli olduğu için, çocuklar ebeveynlerin beklemediği davranışlar gösterebilir. Böyle bir durumda çocuğu suçlamadan, olayın ne olduğunu, nasıl geliştiğini anlamaya çalışmak ve gerekli açıklamaları çocuğa yapmak gerekir.

Ebeveynler, çocuğun arkadaşları hakkında olumsuz eleştirilerde bulunmamalıdır. Çünkü çocuk, arkadaşlarını kendisi seçmiştir. Bu tutum, çocuğun benlik saygısına zarar verebilir. Benzer biçimde iyi arkadaş seçimlerinin de övülmesi ve desteklenmesi çocuğu mutlu ederken kendisine saygısını ve özgüvenini geliştirmesine katkıda bulunur.

Çocuğa, arkadaşlarıyla yaşadığı çatışmalarda kendini kontrol etmesinin ve fiziksel saldırganlığa, şiddete başvurmadan karşılık verilmesinin önemi vurgulanmalı ve gerekçesi açıklanmalıdır. Eleştirileri hoş karşılaması ve yapıcı tutumlar geliştirebilmesi için yol gösterici olunmalıdır.

Çocuğun duygularını ve fikirlerini açıklamasına izin verilmelidir. Onu dinleyin ki o da başkalarını dinlemeyi öğrensin.

Ebeveynler, dinlemeye ve iletişime açık olmalıdır. Deneyimlere dayanarak alternatif çözümler üretme konusunda çocuklara yardımcı olurken ne yapmaları gerektiği konusunda zorlayıcı olmaması önemlidir. Çocuklar kendilerine uygun çözüme kendileri karar vermeli, kararının sorumluluğunu da taşımalıdır. Çocuğun doğru kararlar verebilecek potansiyele sahip olduğuna güvenilmeli ve bu konuda çocuklar motive edilmelidir.

Çocuğun, uzun bir süre arkadaşlık konusunda yaşadığı problemleri çözmekte zorlandığı gözlemlendiğinde, okulun PDR Bölümünden destek alması yararlı olacaktır.

Kaynaklar:

KARATEKİN, N.G. (2005). *Helik - Karakter Okulu Aile Seti*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ÖZTÜRK, S. (2004). *Arkadaşlarım Beni Sevmiyor*. Erişim tarihi: 18.02.2013

<http://www.ekipnormarazon.com/makaleler/62-arkadaslarim-beni-sevmiyor?catid=14%3Adigerleri>

YAVUZER, H. (2005). *Gençleri Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi